

♦♦♦ HÁMORI ANTAL

A HITTANI KONGREGÁCIÓ *DIGNITAS PERSONAE* CÍMŰ
INSTRUKCIÓJA

Bevezetés

Az emberi élet és méltóság védelme alapvető feladatunk. Különösen fontos a legártatlanabb, legvédtelenebb, legkiszolgáltatottabb emberek oltalmazása. II. János Pál pápa *Evangelium vitae* kezdetű enciklikájában az emberi embriót, magzatot olyan ártatlan embernek nevezi, hogy „ennél ártatlanabbat el sem lehet képzelni”; „Gyenge, annyira tehetetlen, hogy még egy újszülött sírásának és nyöszörgésének védekező jeleitől is meg van fosztva. Teljesen rá van bízva annak gondoskodására és oltalmára, aki méhében hordozza.”¹

Az Egyház tanítja, hogy minden emberi lény a fogantatás pillanatától a természetes halálig a személy méltóságával rendelkezik. Ez az elismerés egy nagy „igen”-t fejez ki az emberi életre, aminek az orvostudományi kutatások körében is meg kell lennie. E tekintetben igen jelentős a Hittani Kongregáció *Donum vitae* című instrukciója,² s a kihirdetésének huszadik évében megjelent *Dignitas personae* című útmutatása.³ Az új dokumentum megalkotását főként az emberi embriókkal és össejtekkel kapcsolatos orvostudományi kutatás területén felmerült további kérdések megválaszolásának szükségessége kívánta meg.⁴

Az Egyház reménnyel tekint a tudományos kutatásra; akkor is, amikor a *Dignitas personae* tanításával a hívőkhöz és mindazokhoz fordul, akik az igazságot keresik.⁵ E hiteles tanítóhivatali megnyilatkozásnak az első részében

¹ *Acta Apostolicae Sedis* (AAS) 87 (1995) 401-522 (EV), n. 58.

² AAS 80 (1988) 70-102 (DV).

³ CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Istruzione Dignitas personae su alcune questioni di Bioetica* (Libreria Editrice Vaticana, Roma 2008) 56 (DP).

⁴ DP n. 1, 11.

⁵ DP n. 3.

a téma alapvető jelentőségű antropológiai, teológiai és etikai aspektusai, a második részében az emberi utódnemzésre vonatkozó új problémák, a harmadik részében pedig az emberi embrió, illetve génállomány manipulálását illetően keletkezett tételek kerültek bemutatásra. Az alábbiakban, az olasz szöveget alapul véve, ezek összefoglaló ismertetésére szorítokozom.⁶

I. Antropológiai, teológiai és etikai aspektusok

Az emberi lény a létezése első szakaszaiban sem tekinthető pusztán a sejtjei összességének. Az embrió saját genetikai identitással bír, folyamatosan fejlődik, létének első pillanatától az a feltétlen tisztelet illeti meg, amellyel az ember testi és lelki egységének erkölcsileg tartozunk. Az embert fogantatásának pillanatától személyként, annak méltóságával kell tisztelni, elismerve személyi jogait, mindenekelőtt az élethez való sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogát.⁷ Ennek a természetes erkölcsi törvénnyel egyező megerősítésnek minden jogrendszer alapjának kell lennie.⁸

A teremtő Isten a házasságot azért alapította, hogy az emberek között megvalósítsa szeretetének tervét. Az emberi élet a férfi és a nő – Istennel együttműködő – kölcsönös, személyes szerelméből ered.⁹ Az ember meg van hívva arra, hogy osztozzon az élő Isten szentháromságos szeretetében.¹⁰ „Isten, aki a szeretet és az élet, a férfinak és a nőnek hivatást adott arra, hogy különlegesen részesüljenek az ő személyes közösségének titkában, valamint teremtoi és atyai művében.”¹¹ Az emberi élet mindig jó, mivel „Isten megnyilvánulása a világban, az ő jelenlétének jele, az ő dicsőségének nyoma”^{12,13}

A házasság „a férfi és a nő egymást kiegészítő természetében gyökerezik, és a házastársak azon elhatározásából táplálkozik, amely szerint közös életet élnek, azaz megosztják mindazt, amijük van és amik: így tehát ez a közösség egy mélységesen emberi igény gyümölcse és jele. Isten pedig az Úr Krisztusban

⁶ A lábjegyzetek további hivatkozásokat is tartalmaznak.

⁷ DP n. 4, 10; cf. DV Introduzione, 3, I, 1, III; CONGREGAZIONE PER LA DOTTRINA DELLA FEDE, *Dichiarazione sull'aborto procurato*, in AAS 66 (1974) 730–747, n. 12–13.

⁸ DP n. 5; DV III.

⁹ DP n. 6; cf. DV Introd., 5, II, A, 1, B, 4, 6, 8; CONC. ECUM. VAT. II, *Cost. past. sulla Chiesa nel mondo contemporaneo Gaudium et Spes*, in AAS 58 (1966) 1025–1115 (GS), nn. 24, 50–51; PAOLO VI, *Lett. enc. Humanae vitae*, in AAS 60 (1968) 468–491, n. 12; GIOVANNI PAOLO II, *Esort. ap. post-sinodale Familiaris consortio*, in AAS 74 (1982) 81–191 (FC), n. 14; *Codex Iuris Canonici* (1983, CIC), can. 1055, § 1, can. 1057, § 2, can. 1061, § 1.

elfogadja ezt az emberi igényt, megerősíti, megtisztítja és felemeli, szentségi házassággá tökéletesíti: a szentségi házasságkötésre kiírástott Szentlélek a keresztény házastársaknak egy új közösség, a szeretet ajándékát adja, amely eleven és valóságos képe annak a nagyszerű egyesülésnek, amely az Egyházat az Úr Jézus oszthatatlan, misztikus Testévé teszi^{14, 15}

II. Az emberi utódnemzésre vonatkozó új problémák

Az instrukció ezen része a terméketlenség orvoslásának határaitól, az úgynevezett „mesterséges megtermékenyítés”-i technikák elfogadhatatlanságának okairól szól. Az orvosi technikák alkalmazása során is tiszteletben kell tartani: minden emberi lény élethez és méltósághoz, testi-lelki épséghez, egészséghez való jogát, a fogantatás pillanatától a természetes halálig; a házastársi méltóságot, hűséget, a házasság egységét, hogy a házastársak csak egymás által váljanak apává és anyává; a gyermek ama jogát, hogy házasságban és házasság által (a házaspár sajátos és kizárólagos aktusával) fogadjon és szülessen a világra; az élet továbbadását nem szabad elválasztani a házastársi aktustól, az emberi lényt nem szabad „laboratóriumi termék” szintjére süllyeszteni (a gyermek nem akarható úgy, mint valami tárgy). A nemzésre irányuló orvosi technikák annyiban utasítandók el, amennyiben ezeket az értékeket, normákat sértik, illetve veszélyeztetik; vagyis nem azért, mert mesterségesek. Azok az eszközök, beavatkozások megengedettek, amelyek nem helyettesítik a házastársi aktust, hanem megkönnyítik azt, segítik annak természetes célját elérni.¹⁶

„Az orvos a személyek és az emberi szaporodás szolgálatában áll: nincsen teljhatalma rendelkezni felette vagy dönteni róla. Az orvosi beavatkozás ebben a tekintetben akkor tiszteli a személyek méltóságát, amikor a házastársi aktus támogatását célozza, amennyiben annak beteljesülését megkönnyíti, vagy céljának elérésében segíti, miután az rendes módon beteljesült.”¹⁷

¹⁰ DP n. 8.

¹¹ DP n. 9; DV Introd., 3; FC n. 11; cf. GS n. 50.

¹² EV n. 34.

¹³ DP n. 8; cf. DV II, B, 5.

¹⁴ FC n. 19.

¹⁵ DP n. 9.

¹⁶ DP n. 12-13; cf. DV Introd., 3 („Questi interventi non sono da rifiutare in quanto artificiali.”), 4-5, I, 1, 5-6, II, A, 1-3, B, 4-7, III; GS n. 51; FC n. 11; CIC can. 1056, can. 1134.

¹⁷ DP n. 12; DV II, B, 6-7.

Az útmutatás a megengedett orvosi eszközök, beavatkozások (pl. hormonális gyógyítás, ivarvezeték elzáródásának helyreállítása) mértékletes megfontolása mellett a megfelelő örökbefogadási eljárás és a meddség megelőzésének támogatására is kitér.¹⁸

1. Az *in vitro* megtermékenyítés

Miként már a *Donum vitae* instrukcióban is kiemelésre került, az *in vitro* megtermékenyítés emberi lények szándékos megölésével jár (olykor a lefagyasztás közben jöttével); az embriókat egyszerű sejthalmazoknak, eszközöknek tekintik.¹⁹ A „beültetést” követő „embriócsökkentés” is szándékos abortusznak minősül, ami mint az ártatlan emberi lény előre megfontolt és közvetlen megölése, mindig súlyos erkölcsi rendetlenséget (bűnt) képez.²⁰ Ezekben az esetekben nincsen szó a kisebbik rossz vagy a *duplex effectus* elvének alkalmazhatóságáról. Sohasem megengedett ugyanis egy olyan magatartás, ami lényegileg (bensőleg) tilos.²¹

II. János Pál pápa az *Evangelium vitae* enciklika 14. pontjában felhívta a figyelmet arra, hogy „a mesterséges megtermékenyítés különféle technikái, amelyek látszólag az élet szolgálatában állnak, és amelyeket nem kevésszer ezzel a szándékkal végeznek, valójában kaput nyitnak az élet elleni új támadásoknak.”²²

Az *in vitro* megtermékenyítés esetében az élet továbbadását elválasztják a házastársi aktustól (annak minden, említett következményével, ami önmagában rossz, megengedhetetlen); a heterológ formánál a házastársi hűséget, a házasság egységét és a gyermek hivatkozott jogait is megsértik.²³

Az Egyház elismeri a gyermek utáni természetes vágy legitimitását, és megérti a terméketlenség problémáitól szenvedő házastársakat. Ezt a vágyat azonban nem szabad az emberi méltóság elé helyezni (vö. pl. embriók megölése, tárgyként tekintése).²⁴ A jó cél nem tesz jóvá egy önmagában rossz eszközt (vö. Róm 3,8).²⁵

XVI. Benedek pápa hangsúlyozza, hogy Isten szeretete nem tesz különbséget a még meg nem született és a megszületett kisgyermek, vagy a fiatal

¹⁸ DP n. 13; cf. DV II, B, 8; FC n. 14.

¹⁹ DP n. 14-15; DV I, 5, II.

²⁰ DP n. 21; cf. GS n. 51; EV n. 62.

²¹ DP n. 21.

²² DP n. 15.

²³ DP n. 16; DV II, B, 5. A *Donum vitae* instrukció felhívta a figyelmet arra, hogy a személyes kapcsolatok ilyen változása a család belsejében a társadalomra is káros hatással van (II, A, 2).

²⁴ DP n. 16; DV II, A, 2, B, 5, 8.

²⁵ DP n. 21.

felnőtt, illetve az idős ember között, mert mindegyiküket saját képmása és hasonlósága lenyomatának látja.²⁶

A hiteles tanítói hivatali megnyilatkozások szerint: annak ellenére, hogy a mesterséges megtermékenyítési technikák elfogadhatatlanok, minden gyermeket az isteni jószág ajándékának kell tekinteni, és szeretettel kell felnevelni.²⁷

2. Az *Intra Cytoplasmic Sperm Injection* (ICSI)

Miként az *in vitro* megtermékenyítés, az ICSI is lényegileg tilos technika, mert teljesen szétválasztja a termékenységet és a házastársi aktust: „a házastársak testén kívül történik egy harmadik személy cselekedete által, akinek szakértelme és technikai teljesítménye meghatározza a beavatkozás eredményét; rábízta az embrió életét és identitását az orvosok és a biológusok hatalmára, és a technika uralmát rendeli az emberi személy eredete és rendeltetése fölél. Az alárendeltség ilyen formája ellene mond annak a méltóságnak és egyenlőségnek, amelynek közösnek kell lennie a szülők és gyermekek között.”²⁸ A gyermekek foganása ebben az esetben sem a házastársi egyesülés specifikus aktusának kifejezője és gyümölcse.²⁹

3. Az embrió és az ivarsejtek lefagyasztása

Az embrió lefagyasztása összeegyeztethetetlen az emberi lénynek járó tisztelettel: különösen azért, mert feltételezi az *in vitro* megtermékenyítést, a halál vagy sérülés súlyos veszélyét.³⁰ Az embriók túlnyomó többsége így „árván” marad,³¹ és halálra ítélik, ami súlyos igazságtalanság.³²

Szintén elfogadhatatlan az embriók kutatási, gyógyászati „felhasználása”, mert azzal úgy bánnak velük, mint egyszerű „biológiai anyaggal”, s eltűrik a halálukat.³³

A mesterséges megtermékenyítéssel kapcsolatban említett okok miatt az ivarsejtek lefagyasztása is elfogadhatatlan.³⁴

²⁶ DP n. 16; AAS 98 (2006) 264.

²⁷ DV II, B, 5.

²⁸ DP n. 17; DV II, B, 5 (cf. 6-7).

²⁹ DP n. 17; cf. DV II, A, 1, B, 4-5.

³⁰ DP n. 18; DV I, 6.

³¹ DP n. 18.

³² DP n. 19.

³³ DP n. 19; cf. n. 34-35; DV I, 5, II, A, 1-3.

³⁴ DP n. 20.

4. A preimplantációs diagnosztika

A preimplantációs diagnosztika a mesterséges megtermékenyítési technikákkal kapcsolatos: az *in vitro* létrejött embriók méhbe történő áthelyezése előtti genetikai diagnózisáról van szó, sokszor „minőségi” kiválasztási céllal, ami abortusszal jár (vö. pl. genetikai indikáció). Egy olyan fajnemesítő mentalitás jelenik meg, „ami elfogadja a szelektív abortuszt, azért, hogy megakadályozzák különféle típusú rendellenességekben szenvedő gyermekek megszületését”; ez „nagyon szégyenteljes, mert az emberi élet értékét csak a normalitás és a fizikai egészség adatai szerint akarják mérni, így utat nyitva a csecsemőgyilkosság és az 'eutánázia' törvényesítésének” is³⁵.³⁶ Az emberi embrióval úgy bánnak, mint egyszerű „laboratóriumi anyaggal”: súlyosan igazságtalan, az emberi méltóságot sértő, jogilag elfogadhatatlan diszkrimináció történik.³⁷

A Hittani Kongregáció arra is rávilágít, hogy a méltóság egyformán hozzátartozik minden egyes emberi lényhez, és nem függ a szülői szándéktól, a társadalmi helyzettől, a műveltségtől, a fizikai fejlettség állapotától.³⁸

5. Az abortusz új formái

Az embrióbeágyazódását gátló, illetve megszüntetőeszközök (pl. spirál, tabletta) alkalmazása is – fogamzás esetén – abortív hatással bír, amelyre az elkövetők szándéka általában kiterjed.³⁹

Ha kétséget kizáróan bizonyított (vö. *in dubio pro reo* elve⁴⁰) az abortusz bűncselekményének megvalósítása – a konjunktív feltételek fennállása esetén⁴¹ –, az elkövetők a kánoni jog szerint büntetendők.⁴²

A Pápai Kódexmagyarázó Bizottság hiteles törvényt magyarázata értelmében magzatelhajtás alatt, amelyről a hatályos *Codex Iuris Canonici* 1398. kánonjában van szó, a magzat bármilyen módon és bármilyen időben, a fogantatás pillanatától (pl. *in vitro*) történő szándékos megölése értendő.⁴³

³⁵ EV n. 63.

³⁶ DP n. 22.

³⁷ DP n. 22.

³⁸ DP n. 22. Ad prenatalis diagnosztika: DV I, 2.

³⁹ DP n. 23; cf. EV n. 58.

⁴⁰ CIC can. 1608, § 4, can. 1728, § 1.

⁴¹ CIC can. 1, cann. 1321–1324; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium* (CCEO), can. 1, cann. 1413–1415.

⁴² DP n. 23; CIC can. 1398 (cf. can. 1328, § 1–2, can. 1397), cf. can. 1329, § 1–2; CCEO, can. 1450, § 2 (cf. can. 1418, § 1–3, can. 1450, § 1), cf. can. 1417.

⁴³ DP n. 23; AAS 80 (1988) 1818 (ide nem értve a duplex effectus elve alkalmazásának eseti körét).

III. Az emberi embrió és génállomány manipulációja (a génterápia, a klónozás és az őssejt-kutatás területén felmerült problémák)⁴⁴

A génterápiával kapcsolatban is ki kell emelni, hogy az embriót nem szabad egyszerű sejt-halmaznak, eszköznek tekinteni: tilos az a technika, amely által sérül méltósága (vö. pl. *in vitro* megtermékenyítés). A csírasejt-vonalat érintő génterápia amiatt sem fogadható el, mert a meglévő módszerek még nem ellenőrizhetők megfelelően, és az embrióra nézve aránytalanul nagy veszéllyel járnak (vö. genetikai manipuláció).⁴⁵

Az emberi klónozás súlyosan sérti az emberi méltóságot (lényegileg tilos); az említett okokon túl: beláthatatlan káros következményekkel jár, például egészségügyi, pszichológiai, társadalmi szempontból (vö. pl. családi kapcsolatok, genetikai örökség felborulása).⁴⁶

Az őssejtekkel kapcsolatos kutatás vonatkozásában hangsúlyozandó, hogy az embrióból történő őssejt-vétel elkerülhetetlenül az embrió halálát eredményezi; ezért súlyosan tilos cselekménynek minősül (vö. II. 5.). Az is megemlítendő, hogy az „embrionális” őssejtek terápiás alkalmazása komoly tumorképződési veszéllyel jár.⁴⁷

A hibrid klónozás további rosszasága az ember saját azonosságának felforgatásában és az egyéb járulékos egészségügyi kockázatokban áll.⁴⁸

A tiltott eredetű „biológiai anyag” felhasználásának minősítéséhez emlékeztetni kell arra, hogy: az embriót kísérlet tárgyául „használni” bűncselekmény méltósága és élete ellen;⁴⁹ holttestét, akár abortusból származik, akár nem, úgy kell tisztelni, mint más emberi holttestet.⁵⁰ Az ilyen „biológiai anyag” szóban forgó felhasználása tilos, mert az mintegy „elfogadottá teszi”, növeli az említett igazságtalanságokat (pl. az embriók sorozatos megölését).⁵¹ A bűnben nem szabad együttműködni; az igazságtalan állami szabályozásnak is ellen kell állni: az életet védeni kell!⁵²

⁴⁴ DP n. 24.

⁴⁵ DP nn. 25–27; cf. DV I, 3, 5.

⁴⁶ DP nn. 28–30; cf. DV I, 6.

⁴⁷ DP n. 31–32; cf. n. 34–35; EV n. 62–63.

⁴⁸ DP n. 33; cf. DV I, 6.

⁴⁹ DP n. 34; EV n. 62–63; cf. DV I, 4.

⁵⁰ DP n. 35; DV I, 4.

⁵¹ DP n. 35; cf. EV n. 73.

⁵² DP n. 35; EV n. 89; DV III.

Befejezés

Összefoglalóan: minden magatartás tilos, ami sérti az emberi méltóságot; különösen elítélendő az ártatlan emberi lény életének szándékos és közvetlen kioltása; az emberi életet a fogantatás pillanatától a természetes végéig védeni kell. Mindez az orvostudományi kutatások területén is igaz. Az emberi embriónak alanyi joga van az élethez és méltósághoz. Az Egyház kötelességének tartja szólni azokért, akiknek nincsen hangja. A *Dignitas personae* tanításával is ezt teszi – előmozdítandó az élet új kultúráját, amelyben az emberek az emberi életet az instrukcióban kifejtettek szerint tisztelik és szeretik, meghívva erre minden jóakarátú személyt (olyan értékekről van szó, amelyek a természetes ész fényével befogadhatók); mert Isten mindig felajánlja a szükséges kegyelmet ahhoz, hogy megtartsuk parancsait, és minden emberi lényben, főképp a legkisebbekben, magával Krisztussal találkozunk (vö. Mt 25,40).⁵³

⁵³ DP n. 36-37; cf. DV Introd., I, III, Conclusiones.

BEKE MARGIT

Fejezetek az új- és legújabb kori elitképzéshez

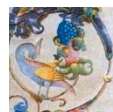
Beke Margit akadémiai doktori értekezése a Pázmáneum XIX–XX. századi történetéről a Szent István Társulat gondozásában jelent meg. A Pázmány Péter bíboros által 1623-ban Bécsben alapított kollégiumból kikerülő papok általában magas egyházi méltóságot értek el, és az egész magyar társadalomra nagy hatást gyakoroltak. Különösen érdekes a kötet, mert nyomon kíséri a főpapok későbbi életútját is, bemutatva a társadalomban és kultúrában betöltött szerepüket is.

„Köztudott, hogy a Pázmáneum intézete a külföldi magyar papság részére kezdettől fogva az elitképzésnek volt a színhelye, amelyet az alapító Pázmány Péter jelölt meg alapító levelében. A Pázmáneum iránti érdeklődést éppen az intézet patinája indokolja, és szerencsére egyes szerzők fontosnak tartották, hogy a

hivatalos intézményi levelezésen túl maradjanak írásos tanúi az intézet történetének akkor, amikor egyidejűleg benne élhettek kortársként, és ez az érdeklődés napjainkig tart.”

354 oldal, keménytáblás, színes képmelléklettel

Miscellanea Ecclesiae Strigoniensis V. Egyházi heraldikai emlékeink nyomában

Miscellanea
Ecclesiae
Strigoniensis

A tartalomból:

Harmath Arisztid: A Magyar Heraldikai és Genealógiai Társaság működése

Bertényi Iván: A magyar egyházi heraldika néhány kérdése. Főpapi címerhasználatunk egyes jellegzetességei

Biró Aurél: Magyarok Nagyasszonya ábrázolás egyes Budapesten őrzött zászlókon

Beke Margit: Szakrális hordócskák mint püspökszentelési insigneák

Eck Alajos: Modern hordócskák nyomában

Hegedűs András: Kép a pajzson. Kalauz a primási gyűjtemények címeres emlékeiből rendezett kiállításon

Várszegi Csaba: A Templomos Lovagrend Praeceptóriája

104 oldal, puhafedeles

A KÖTETEK MEGVÁSÁROLHATÓK:

a Szent István Társulat könyvesboltjaiban

és a Budapesti Főegyházmezei Hivatalban (1014 Budapest, Uri u. 62.)